

Research Paper

A Comparative Comparison of Perceptions of Women's Security in Traditional and New Neighborhoods the Case Studies Old Texture and Niayesh Neighborhood in Bushehr

Mohammad Reza Haghi ^a, Ehsan Heidarzadeh ^{b*}

^a. Architecture Department, Faculty of Engineering, Razi University, Kermanshah, Iran

^b. Urbanism Department, Art & Architecture Faculty, Persian Gulf University, Bushehr, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

Environmental Security,
Women's Security,
Crime Prevention,
Neighborhood Security,
Bushehr City.

Received:

30 June 2022

Received in revised form:

2 September 2022

Accepted:

2 November 2022

pp. 105-119

ABSTRACT

In the current research, a comparative comparison of women's perception of security in traditional and new neighbourhoods has been made, because it seems that traditional neighbourhoods have not been able to provide women with a sense of security due to excessive wear and tear and new neighbourhoods due to the neglect of designers towards social issues. The research method was descriptive, analytical and based on documentary studies and field surveys. Therefore, at first, environmental security variables were extracted from reliable domestic and foreign sources, and then they were distributed in the form of a questionnaire in the Niayesh settlement and the old context of Bushehr city. The number of questionnaires based on Cochran's formula was 196, which was considered to be approximately 200. Next, the data were entered into SPSS software and analyzed with the help of a factor analysis model and linear multivariate regression. The findings of the research show that the seven factors of "no visual disturbance", "observability", "environmental comfort", "lively use", "visibility", "environmental quality" and "environmental release" respectively have the greatest impact on the perception of women's security in They have urban areas. Also, the comparison of the two areas under study shows that although the physical, economic and social characteristics of Niayesh town and the old context of Bushehr city are completely different, in general, both areas are of average quality in terms of women's sense of security. More detailed investigations also show that the weakness of the Niayesh settlement is in the factors of environmental comfort and lively use, and the weakness of the old fabric is in the factors of environmental quality and visual disturbance.

Citation: Haghi, M. R., & Heidarzadeh, E. (2022). A Comparative Comparison of Perceptions of Women's Security in Traditional and New Neighborhoods the Case Studies Old Texture and Niayesh Neighborhood in Bushehr. *Journal of Geographical Urban Planning Research*, 10 (3), 105-119.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.342934.1697>

* . Corresponding author (Email: shamai@khu.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Security is considered one of the essential and stable needs for human excellence. As half of the population of the society, women have the right to have security. Women's security is often ignored or neglected due to cultural reasons. Women need a space that, in addition to having a feeling of peace, comfort and convenience, also has sufficient security for day and night activities. Inappropriate urban spaces destroy security and create the basis for all kinds of harm and social problems. Designing and planning safe public spaces for girls and women is important because it becomes a tool for improving the quality of urban life, creating fair and stable societies, and reducing women's fear and victimization. Safe planning and design is important for women and girls, because it creates spaces where all users of the space have an equal opportunity to access a healthy, safe and happy environment. Therefore, addressing women's issues as social and human capital is one of the most essential needs. In the current research, with the aim of comparing women's security in traditional and new neighborhoods, it has been attempted to evaluate women's perception of environmental variables in Niayesh neighborhood and the old texture of Bushehr city. The most important questions that the current research seeks to answer are:

- Which environmental variables potentially affect the perception of women's security?
- How is the performance and success rate of traditional and new neighborhoods in providing security for women?
- What strategies and recommendations should be prioritized to improve women's security in the studied areas?

Research Method

The current research is descriptive-analytical and based on documentary studies and field survey. The theoretical foundations of the research were obtained through library studies and the indicators for measuring the perception of environmental security were extracted in a

table. According to the initial assumptions of the research that there is a significant difference between the perception of women's security in traditional and new neighborhoods, Bushehr niayesh neighborhood was chosen as a neighborhood with a new structure and Bushehr's historical texture was chosen as a neighborhood with a traditional structure. In order to convert the table of indicators into a questionnaire, each indicator is defined as a question with five Likert scale answers. The reliability of the questionnaire was confirmed according to the value of Cronbach's alpha test (0.894) and the validity of the questions was also controlled through interviews with experts. In the following, through a questionnaire survey, the opinions of women living in the studied cases were obtained. The sample size (number of questionnaires) based on Cochran's formula and taking into account $p=q=0.5$ and 0.07 error, was equal to 196, which was finally distributed 100 questionnaires in Niayesh neighborhood and 100 questionnaires in the historical texture of Bushehr. The data obtained from the questionnaires were entered into SPSS software and analyzed with the help of exploratory factor analysis and multivariate linear regression models. The output of the factor analysis model categorizes and summarizes the indicators into a number of homogenous factors. Then the weight and importance of the exploratory factors (independent variables) in the overall sense of security of women (dependent variable) specifies with the linear multivariate regression. Finally, appropriate strategies have been proposed for both neighborhoods.

Research findings

The research findings show that the seven factors of "Lack of visual disturbance", "Monitorability", "Environmental comfort", "Vital land use", "Visibility", "Environmental quality" and "Lost environment" are the most important factors. They have an impact on the perception of women's security in urban areas. The cumulative variance of these 7 factors is equal to 60.33, which means that

they explain more than 60% of the perception of women's security in Bushehr city. According to the relationship of regression analysis, the factors of lack of visual disturbance and Monitorability have the greatest impact on women's sense of security in the environment. In the following, by applying the coefficients of the regression model in the factor score of two neighborhoods, the final score of them is obtained, in which the score of old texture is -0.58 and the score of Niayesh neighborhood is +0.58.

Conclusion

Although many researches have addressed the issue of women's sense of security affected by the environment, the present research has tried to investigate and interpret this issue in two types of traditional and new urban neighborhoods. In fact, on the one hand, we are faced with traditional neighborhoods that although they had good security in the past, but in the current situation, due to abandonment, they are not associated with suitable conditions. On the other hand, we are faced with new and planned neighborhoods that in most cases their designers have paid attention to traffic and economic issues instead of social issues. The comparison of the two studied cases shows that although the physical, economic and social characteristics of Niayesh neighborhood and the old texture of Bushehr city are completely different, in general, both neighborhoods have an average status in terms of women's sense of security (Niayesh neighborhood has a slight advantage). Nevertheless, the examination of the factors that had the most negative impact on women's sense of security in each cases shows that the weakness of

Niayesh neighborhood is in the factors of environmental comfort and vital land use, and the weakness of the old texture is in the factors of environmental quality and lack of visual disturbance. These findings can be interpreted that the security problem in new neighborhoods is related to the lack of vitality and variety of activities, and in traditional neighborhoods, it is related to physical exhaustion and social isolation.

The most important suggested strategies for Niayesh neighborhood are:

- Creating climate-friendly furniture in abandoned spaces
- Planting trees suitable for the climate and beautifying the public space
- Establishing small commercial units in different parts of the neighborhood with the aim of promoting vitality and informal supervision

The most important suggested strategies for the old texture of Bushehr are:

- Increasing the lighting of passages and alleys
- Installation of signs to introduce cafes and important buildings
- Removing the effects of vandalism with the active participation of residents.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

مقایسه تطبیقی ادراک امنیت زنان در محلات سنتی و جدید، نمونه‌های مطالعه بافت قدیم و شهرک نیایش در شهر بوشهر

محمد رضا حقی - گروه معماری، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
احسان حیدرزاده^۱ - گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

در پژوهش حاضر به مقایسه تطبیقی ادراک امنیت زنان در محلات سنتی و جدید پرداخته شده است چرا که به نظر می‌رسد محلات سنتی به سبب فرسودگی بیش‌ازحد و محلات جدید به سبب غفلت طراحان نسبت به مسائل اجتماعی، نتوانسته‌اند احساس امنیت را برای زنان تأمین نمایند. روش پژوهش توصیفی تحلیلی و مبتنی بر مطالعات اسنادی و پیمایش میدانی بوده است. لذا در ابتدا متغیرهای امنیت محیطی از منابع معتبر داخلی و خارجی استخراج شده و سپس به صورت پرسشنامه در شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر توزیع شده‌اند. تعداد پرسشنامه‌ها بر اساس فرمول کوکران ۱۹۶ عدد بوده است که به تقریب ۲۰۰ عدد در نظر گرفته شده است. در ادامه، داده‌ها در نرم‌افزار SPSS وارد شده و به کمک مدل تحلیل عاملی و رگرسیون چند متغیره خطی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد هفت عامل «عدم اغتشاش بصری»، «نظارت‌پذیری»، «آسایش محیطی»، «کاربری سرزنده»، «رؤیت‌پذیری»، «کیفیت محیطی» و «رهاشدگی محیط» به ترتیب بیشترین تأثیر را بر ادراک امنیت زنان در محلات شهری دارند. همچنین مقایسه دو محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد اگرچه خصوصیات کالبدی، اقتصادی و اجتماعی شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر کاملاً متفاوت هستند اما در مجموع، هر دو محدوده از نظر وضعیت احساس امنیت زنان از کیفیتی متوسط برخوردار هستند. بررسی‌های تفصیلی‌تر نیز نشان می‌دهد که ضعف شهرک نیایش در عوامل آسایش محیطی و کاربری سرزنده است و ضعف بافت قدیم در عوامل کیفیت محیطی و اغتشاش بصری است.

واژگان کلیدی:

امنیت محیطی، امنیت زنان، پیشگیری از جرم، امنیت محله، شهر بوشهر.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۴/۰۹

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۶/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۸/۱۱

صص. ۱۰۵-۱۱۹

استناد: حقی، محمد رضا و حیدرزاده، احسان. (۱۴۰۱). مقایسه تطبیقی ادراک امنیت زنان در محلات سنتی و جدید نمونه‌های مطالعه بافت قدیم و شهرک نیایش در شهر بوشهر. *مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰(۳)، ۱۰۵-۱۱۹.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.342934.1697>

مقدمه

امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایدار برای تعالی انسان تلقی می‌شود. زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت جامعه این حق را دارند که صاحب امنیت باشند. امنیت این قشر از جمعیت اغلب به دلیل فرهنگی نادیده گرفته می‌شود یا مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد. این در حالی است که مطالعات نظری نشان می‌دهند که احساس ناامنی زنان نسبت به مردان بالاتر است و اهمیت ندادن به زنان در فضاهای شهری، مشارکت کردن کامل آنان را در اجتماع محدود می‌سازد. فضاهای شهری نامناسب از بین برنده امنیت و زمینه‌ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی است (سقای و شاهسواری، ۱۳۹۷: ۱۶۰). عدم احساس امنیت زنان به مفهوم تهدید ارزش نقش مادری، همسری و گاهی سرپرستی یک خانواده است و هرگونه آسیبی که زن را از لحاظ جسمی و روحی تهدید کند، به نسل‌های بعدی منتقل و موجب گسترش ویژگی‌های منفی در جامعه خواهد شد (کلدی و کمانی، ۱۳۹۳: ۱۰۵).

طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی امن برای دختران و زنان از این جهت که ابزاری برای ارتقای کیفیت زندگی شهری، ایجاد جوامعی عادلانه و پایدار و کاهش ترس و قربانی شدن زنان می‌شود حائز اهمیت است (Taheri, Khameneh & Ebrahimpour, 2014: 228-229). زنان در فعالیتهای روزانه و شبانه خود در سطح شهرها نیازمند فضایی هستند که علاوه برداشتن احساس آرامش، آسایش و مطلوبیت، از امنیت کافی نیز برخوردار باشند. امنیت زنان در فضای شهری، منافع اجتماعی و اقتصادی زیادی در پی خواهد داشت. اگر زنان احساس امنیت کنند، در مجموع فضای عمومی جامعه را نیز تحت تأثیر قرار خواهند داد. احساس امنیت در زنان می‌تواند در ارتقای الگوی فعالیت‌های اجتماعی مؤثر باشد و مشارکتی بهتر را در صحنه اجتماع به وجود آورد (سقای و شاهسواری، ۱۳۹۷: ۱۶۰). برنامه‌ریزی و طراحی امن برای زنان و دختران مهم است، زیرا فضاهایی را خلق می‌کند که در آن تمام استفاده‌کنندگان از فضا، فرصت برابری برای دسترسی به محیطی سالم، امن و شاد بهره‌مند می‌شوند (Soraganvi, 2017: 305). با توجه به این که زنان نیمی از وزنه جمعیتی جامعه را به خود اختصاص داده‌اند و کشور ما هم در حال توسعه و ترقی است، بنابراین، پرداختن به مسائل زنان به‌عنوان سرمایه‌های اجتماعی و انسانی از ضروری‌ترین نیازهای جامعه امروز ما می‌باشد (احمدی و کلدی، ۱۳۹۱: ۳-۲). امروزه زنان همپای مردان به کار و فعالیت پرداخته و در زمان‌های بسیار، بیشترین وقت خویش را در خارج از خانه می‌گذرانند، در نتیجه امکان مواجهه با آسیب‌های اجتماعی برای زنان افزایش یافته است و از این رو بحث امنیت اجتماعی زنان بیش‌ازپیش اهمیت یافته است (کلدی و کمانی، ۱۳۹۳: ۱۰۵).

شهر بوشهر به دلیل نزدیک بودن به کشورهای حاشیه جنوب خلیج فارس و مهاجرت‌های زیادی که از مناطق مختلف کشور برای کار به این شهر صورت می‌گیرد، دارای جمعیت زیادی از اقشار گوناگون و از نظر فرهنگی ناهمگن می‌باشد و این مسئله احساس امنیت زنان را تا حدودی به مخاطره انداخته است. علاوه بر این در داخل شهر نیز، با در نظر داشتن دید متفاوت به امنیت زنان در محلات مختلف، باید اشاره نمود که عموماً بافت‌های تاریخی و محلات نابسامان شهری از جمله نواحی شهری هستند که عمدتاً به سبب ساختار ضعیف اقتصادی، اجتماعی و کالبدی، همواره به لحاظ امنیت محیطی با مشکل مواجه هستند. از همین رو، انتظار می‌رود برنامه‌ریزی و طراحی محلات جدید، به شکل مناسبی امنیت ساکنین به‌ویژه زنان را تأمین کنند. به همین منظور، در پژوهش حاضر باهدف مقایسه تطبیقی امنیت زنان در محلات سنتی و محلات برنامه‌ریزی‌شده، به ارزیابی ادراک زنان از متغیرهای محیطی در شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر مبادرت شده است. مهم‌ترین سؤالاتی که پژوهش حاضر در پی پاسخ به آن‌هاست عبارت‌اند از:

❖ کدام متغیرهای محیطی به‌طور بالقوه بر ادراک امنیت زنان از محیط تأثیر می‌گذارند؟

❖ عملکرد و میزان موفقیت محلات سنتی و محلات جدید شهری در تأمین امنیت زنان چگونه است؟

❖ چه راهکارها و توصیه‌هایی برای بهبود امنیت زنان در محلات مورد مطالعه باید در اولویت قرار گیرند؟

ماروتاویران و ون دن بوخ (۲۰۱۴) در پژوهش خود به مرور ویژگی‌هایی می‌پردازند که جرم را در فضاهای سبز شهری برمی‌انگیزند. در این چارچوب پنج دسته ویژگی به همراه متغیرهایشان ارائه شده‌اند که شامل: ۱- ویژگی‌های شخصی شامل متغیرهای سن، جنسیت، وضعیت اجتماعی- اقتصادی، اقلیت قومی و نژادی، سطح تحصیلات، شهری یا روستایی بودن، تجربه قبلی جرم (به‌عنوان مثال قربانی شدن مستقیم و غیرمستقیم)، اطلاعات قبلی راجع به جرم (مثلاً از رسانه‌ها) ۲- ویژگی‌های اجتماعی شامل متغیرهای: وجود خشونت‌های اجتماعی همچون ولگردها، مصرف‌کنندگان مواد مخدر، گدایان و غیره، پیوستگی اجتماعی، اعتماد، آشنایی (در بین همسایگان/ استفاده‌کننده از فضای سبز)، فراوانی دیدارها، تنها بودن یا با دیگران بودن ۳- ویژگی‌های کالبدی شامل متغیرهای: خشونت‌های کالبدی همچون وندالیسم، دیوارنویسی، زباله، وسایل نقلیه متروکه (رها شده) و غیره، روشنائی، طراحی منظر، نگهداری (مراقبت) فضا، تراکم و خصوصیات پوشش گیاهی، دیدهای باز و یا دید به مسافت‌های دور، علائم توسعه، نواحی تاریک، نظارت، موقعیت مکان از نظر انزوا و دسترسی ۴- تصویر ذهنی از فضا ۵- زمان، روز و فصل (Maruthaveeran & Van den Bosch, 2014: 16).

تاندوغان و ایلحان (۲۰۱۶) موضوع ترس از جرم در فضاهای باز عمومی را از نقطه نظر زنان ساکن در شهرها بررسی می‌کنند. پرسشنامه مطرح شده در این پژوهش، در ابتدا سوالات توصیفی پاسخ‌دهندگان شامل سن، سطح تحصیلات و شغل را می‌پرسد. در ادامه تجارب فرد از در معرض جرم قرار گرفتن و همچنین ادراک احساس تنهایی در فضای شهری را در شرایطی همچون قدم زدن در خیابان‌های خلوت، حضور در مکان‌های شلوغ، نواحی با ساختمان‌های مخروبه، نواحی تحت وندالیسم، خیابان‌های تاریک، مکان‌های فاقد اختلاط کاربری، پارک‌های خلوت و غیره مورد پرسش قرار می‌دهد (Tandogan & Ilhan, 2016: 2011-2015).

مطابق پژوهش سوراگانوی (۲۰۱۷)، ویژگی فضاهایی که بر اساس نیازهای خاص امنیت زنان طراحی و برنامه‌ریزی شده‌اند، عبارت‌اند از: دسترسی آسان به مکان، حرکت آسان در داخل مکان، نورپردازی خوب تا کاربران بتوانند به‌خوبی ببینند و دیده شوند، علائم خوانا برای کمک به کاربران فضا در یافتن مسیر، مسیرهای پاکیزه و به‌خوبی نگهداری شده، دید کلی در کل فضا، اختلاط کاربری در فضا، فراهم بودن فضا برای فصول مختلف (سایه در هوای گرم و حفاظت در هوای سرد)، ایجاد فضا برای کودکان خردسال و سالمندان (چون زنان اغلب سرپرست هستند و به‌عنوان مثال در نواحی شهری، این به معنای ایجاد پیاده‌روهای عریض‌تر برای کالسکه‌ها، ویلچرها و افراد پیاده است) (Soraganvi, 2017: 304-305).

باجوا و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود به بررسی درک زنان در مورد امنیت در مکان‌های عمومی می‌پردازند. در این مطالعه از تحلیل رگرسیون برای تفسیر رابطه علی بین اماکن عمومی و عناصر امنیت استفاده شده است که در آن متغیر وابسته امنیت زنان در مکان‌های عمومی و متغیرهای مستقل شامل امنیت در خیابان‌های عمومی، امنیت و ایمنی در پایانه‌های مسافری، امنیت در پارک‌های عمومی، امنیت و ایمنی در بازارها و سوپرمارکت‌ها، امنیت در خارج مؤسسات آموزشی، امنیت در خارج ساختمان‌های مذهبی، وجود عوامل ناخوشایند در مکان‌های عمومی، روشنائی ضعیف در پارک‌های عمومی، در دسترس نبودن فضاهای جداگانه برای خانواده‌ها و زنان در مکان‌های عمومی، استقرار ناکافی نیروهای امنیتی در مکان‌های عمومی، تسلط مردان بر مکان‌های عمومی و در دسترس نبودن سرویس‌های بهداشتی مناسب می‌باشند (Bajwa et al., 2018: 27-31).

عبدالرحمان و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی عوامل عدم امنیت زنان در فضای خیابان را متأثر از عواملی چون وجود تعداد زیادی از مهاجران، نرخ بالای جرم، عدم نظارت، تراکم و شلوغی مسیر، نبود افراد در شب، میزان نرخ تصادف، آشنا

نبودن به مسیر، نبود روشنایی در شب و نگهداری و حفاظت از مسیر می‌دانند. همچنین ویژگی‌هایی که موجب ایجاد امنیت خیابان می‌شوند را شامل وجود نظارت پلیس، آمار پایین حوادث و جرم و جنایت، وسایل به کار گرفته شده برای عبور ایمن از خیابان و نبود رفتارهای ضداجتماعی می‌دانند (Abdul Rahman et al., 2019: 58).

گارجیولو و همکاران (۲۰۲۰) با به کار بردن یک نقشه امنیت و سیستم اطلاعات جغرافیایی، یک مطالعه آزمایشی در یک کریدور شهری در منطقه کلان‌شهری بارسلونا طراحی کردند. شاخص‌های امنیت در این پژوهش شامل روشنایی، تراکم گیاهی، قابلیت دید، وجود خیابان‌ها، وجود نواحی مسکونی، وجود نواحی صنعتی، وجود نواحی پارکینگی، وجود نواحی سبز، وجود نواحی رها شده، وجود رانندگان کامیون، وجود افراد خرابکار و تراکم کاربران در محیط هستند. در نهایت با ادغام روش‌های کمی و کیفی، نواحی نیازمند ارتقای امنیت مشخص نموده‌اند (Gargiulo et al., 2020: 1-6).

علاوه بر پژوهش‌های فوق، مطالعات متعددی نیز در داخل کشور در حوزه امنیت زنان در محیط‌های شهری به انجام رسیده‌اند که از صرفاً شاخص‌هایی که در آن‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند در جدول ۱ آمده است. در همین راستا، شاخص‌های متعددی از متون داخلی و خارجی شناسایی شدند که به منظور دستیابی به نتیجه بهینه، شاخص‌هایی که همپوشانی نسبی داشته‌اند با یکدیگر ترکیب شده و در قالب یک شاخص ارائه شده‌اند. علاوه بر این، شاخص‌های ناهمگون با شرایط فرهنگی ایران نیز از تحلیل خارج شده‌اند (جدول ۱).

جدول ۱. مستندسازی شاخص‌های ادراک امنیت محیطی با محوریت امنیت زنان

متغیرها	نوع متغیر	
Q1	روشنایی کوچه‌ها و معابر	با پیش فرض تأثیر مثبت بر احساس امنیت زنان
Q2	منظر مطلوب و پاکیزگی محیط	
Q3	نگهداری و مراقبت از محیط	
Q4	دیدهای باز و وسیع (عدم انسداد دید و فضاهای مخفی)	
Q5	علائم و نشانه‌های خوانا برای یافتن مسیر	
Q6	کیفیت و سالم بودن مبلمان و تأسیسات شهری	
Q7	رنگ محیط	
Q8	کیفیت پیاده‌روها	
Q9	دسترسی‌پذیری به بخش‌های مختلف محله	
Q10	حفاظت اقلیمی	
Q11	در دسترس بودن و کیفیت سرویس‌های بهداشتی	
Q12	جداره فعال و شفاف (کاربری‌های تجاری فعال)	
Q13	پنجره‌های رو به خیابان	
Q14	همه‌شمولی محیط (به ویژه زنان، کودکان، افراد سالخورده و ناتوان)	
Q15	کاربری‌های شبانه‌روزی	
Q16	کیفیت حمل‌ونقل عمومی (اتوبوس، تاکسی و ...)	
Q17	نظارت و بی‌تفاوت نبودن مردم و اهالی نسبت به اتفاقات محیط	
Q18	حضور کافی نیروهای پلیس و دسترسی به امداد	
Q19	دوربین‌های مدار بسته	
Q20	زمین‌های رها شده و بایر	با پیش فرض تأثیر منفی بر احساس امنیت زنان
Q21	ساختمان‌های مخروبه و متروکه	
Q22	کاربری‌های صنعتی، کارگاه‌ها و پارکینگ‌های وسیع	
Q23	درختچه‌ها و بوته‌های مسدودکننده دید	
Q24	وندالیسم و دیوارنوشته‌های نامناسب	
Q25	وجود زباله و نخاله‌ها	
Q26	تسلط مردان بر مکان‌های عمومی (حضور کم زنان)	
Q27	حضور گدایان و کودکان کار	
Q28	حضور معتادان	
Q29	وجود نزاع خیابانی، جوانان بزهکار و لایالی	

											وجود حیوانات وحشی و سگ‌های ولگرد	Q30
					*						شهرت منفی محله در بین مردم	Q31
			*	*		*	*	*	*		خلوتی معابر و فضاها	Q32

A: Bajwa et al., 2018 B: Maruthaveeran & Van den Bosch, 2014
 C: Tandogan & Ilhan, 2016 D: Gargiulo et al., 2020 E: Soraganvi, 2017
 F: شاطریان و همکاران، ۱۳۹۵ H: صادقی و همکاران، ۱۳۹۵ G: پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶
 I: مبارکی و سلطانزاده، ۱۳۹۸ J: لطیفی و همکاران، ۱۳۹۶

مبانی نظری

زنان و امنیت در شهر

احساس امنیت در گروه‌های اجتماعی گوناگون، حدت و گستره متفاوتی دارد. در رابطه با گروه هدف مورد مطالعه در این پژوهش، یعنی زنان باید گفت، تا زمانی که زنان در مدرسه، دانشگاه، محیط کار، مکان‌های عمومی، خیابان و ... امنیت نداشته باشند، مسلماً احساس آرامش نیز نخواهند کرد. پس نگرانی از تجاوز جنسی، آزار و اذیت در محیط کار، احساس خطر در رفت‌وآمد در سطح شهر و ... همگی می‌توانند در احساس امنیت اجتماعی زنان موثر واقع شوند (احمدی و کلدی، ۱۳۹۱: ۲).

چارچوب امنیت زنان از طریق یک گفتمان کلان حقوق بشر، مطابق با پژوهش‌های بین‌المللی باهدف ایجاد حقوق برابر جنسیتی در فضای شهری، ساخته شد. این چالش و هدف‌گذاری، امنیت را با توجه به سه جنبه مورد تعریف قرار داد. اولین جنبه خشونت مبتنی بر جنسیت می‌باشد که از جمله به مردم به دلیل جنسیتشان، ناشی می‌شود. درحالی‌که هم زنان و هم مردان می‌توانند قربانی این نوع خشونت باشند، زنان دو برابر بیشتر از مردان، از اعمال این پرخاشگری خشن در رنج هستند. دومین مؤلفه انزوای اجتماعی می‌باشد. این اغلب نتیجه تحرک محدودشده زنان از طریق فضاهای شهری است. سومین مؤلفه فقدان خدمات اجتماعی پایه است. این موضوع در برخی مناطق همچون سکونتگاه‌های غیررسمی با مواردی چون اسکان موقت، تصدی ناامن، سرویس بهداشتی، روشنایی و پلیس ناکافی، تشدید می‌شود (Schwittay, 2019: 840-841).

خشونت مبتنی بر جنسیت اکنون به‌عنوان یک بعد بسیار مهم نابرابری‌های جنسیتی در همه جوامع جهان شناخته شده است. خشونت مبتنی بر جنسیت، با توجه به مقیاس جغرافیایی و همچنین طیف وسیعی از فرآیندهای علی و زمینه‌ای تعبیر می‌کند (Mc Ilwaine, 2013: 65). گروهی از عوامل مرتبط با پیکره‌بندی فضای شهری و طبیعت فعالیت‌هایی که در آنجا رخ می‌دهد، می‌تواند موجب افزایش احتمال تجربه خشونت مبتنی بر جنسیت شود. مطالعه‌ای از فیلیپین نشان می‌دهد که زندگی در محله‌های فقیرنشین شهری (زاغه‌ها) می‌تواند منجر به بروز بیشتر خشونت علیه زنان شود. در مطالعه‌ای بر روی زنان متأهل در لیما پایتخت پرو، مشخص شد که نسبت زنان فقیری که خشونت خانوادگی را تجربه کرده‌اند، بیشتر از زنان از طبقه متوسط بود. همچنین، در مناطق شهری با درآمد پایین، مکان‌های خاصی وجود دارد که خشونت مبتنی بر جنسیت بیشتر رخ می‌دهد. همچنین درجایی که امکانات بهداشتی بسیار دور از خانه‌های مردم واقع شده است، شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد زنان و دختران با خطرات خشونت و حمله مواجه می‌شوند. این مورد در مطالعات نواحی شهری هند و آفریقای جنوبی، یافت شده است. یک موقعیت مکانی مهم دیگر برای ارتکاب به خشونت علیه زنان، مدارس می‌باشد. افراد و باندهایی از خارج از مدرسه، دختران را در هنگام ورود و خروج از مدارس، مورد هدف قرار می‌دهند، که این موضوع در کلمبیا دیده شده است. مکان‌هایی که الکل در آن‌ها خریداری و مصرف می‌شود، نیز با میزان بالای خشونت مبتنی بر جنسیت، مرتبط است (Mc Ilwaine, 2013: 70).

رویکردهای متعددی در ارتباط با امنیت زنان در شهر وجود دارد. اولین رویکرد بر نظارت بهتر در شهر متمرکز است، که عمدتاً با اقدامات پلیس و وجود دوربین‌های مداربسته مرتبط است. رویکرد بعدی، یک رویکرد قانونی است که آزار و اذیت زنان را به‌عنوان یک جرم قابل تشخیص می‌سازد که شایسته عمل قانونی سریع و سخت است. رویکرد سوم بر تغییر هنجارهای اجتماعی- فرهنگی از طریق آموزش و تعلیم آگاهی‌های جنسیتی، تأکید دارد. رویکرد آخر بر راهبردهایی برای محیط ساخته‌شده متمرکز است از جمله برنامه‌ریزی و طراحی حساس و آگاه به جنسیت‌ها که بر سه دسته راهبردهای کاربری زمین (مثلاً اختلاط کاربری زمین)، حمل‌ونقل (مثلاً ایجاد حمل‌ونقل عمومی) و طراحی فضاهای عمومی امن تأکید دارد (Mahadevia & Lathia, 2019: 156). پژوهشی در استرالیا بدین نتیجه رسیده است که زنان به‌طور عموم از مواردی نظیر بیرون رفتن در شب، موقعیت‌های ابتدایی و یا انتهایی در سفرهای حمل‌ونقل عمومی مثل منتظر ماندن در یک ایستگاه اتوبوس یا پیاده‌روی از یک ایستگاه به سمت ماشین پارک شده، استفاده از پارکینگ‌های مرکز شهر به‌ویژه در شب و به‌ویژه اگر طبقاتی باشند، راندگی تنها در شب، فضاهای باز و حومه‌ای و زیرگذرها و کوچه‌های بن‌بست واهمه دارند (احمدی و کلدی، ۱۳۹۱: ۴-۳).

فضاهای شهری و امنیت زنان

با تعریف فضاهای عمومی شهری به‌عنوان ظرف رخداد فعالیت‌های ضروری، انتخابی و اجتماعی شهروندان و بستر تحقق حیات مدنی، منطقاً، تجلی کثرت‌گرایی، وجود تعاملات اجتماعی و لزوم امکان حضور زنان در این فضاها، ضرورتی انکارناپذیر و غیرقابل اغماض در سنجش مطلوبیت آن‌ها تلقی می‌شود و متعاقباً فقدان آن، به نحوی معنادار، کاهش قابلیت عمومی بودن فضاهای شهری را موجب می‌گردد. اگرچه فضاهای عمومی به‌منظور استفاده عموم مردم فارغ از جنسیت، قوم و ... ایجاد می‌شوند، ولی زنان، دسترسی محدودتری نسبت به مردان به این‌گونه فضاها داشته و حتی در مواردی به‌طور کامل از فضایی که عموماً برای مردان و حضور آن‌ها آزاد است، طرد می‌شوند. عوامل محدودکننده‌ای مانند خطر و ترس، از مهم‌ترین عناصر در تجربه زنان در فضای شهری بوده و استفاده آنان را محدود می‌نماید. در نتیجه، زنان به‌واسطه وجود چنین مشکلاتی، دسترسی خود به فضای عمومی را محدود می‌کنند. از جانب دیگر، در حوزه عمل نیز با توجه به عدم حضور زنان در فرآیند تهیه و اجرای طرح‌های توسعه و تسلط تاریخی مردان در این حوزه، فضاهای شهرهای معاصر عمدتاً دارای جلوه‌های بارز و آشکار تک جنسیتی بوده و ضمن تأمین حضور بیشتر مردان، محدودیت‌های زیادی را برای استفاده از این فضاها بر زنان، تحمیل نموده است (حبیبی و علی‌پور شجاعی، ۱۳۹۴: ۲۰). امنیت زنان در مکان‌های عمومی، هم به معنای امنیت آن‌ها از هر نوع خشونت (از جمله آزار و اذیت جنسی) است و هم به معنای دور شدن از ایده غرورآمیز مردسالاری، که موجب توانمندسازی زنان برای تعامل آزادانه با شهرشان می‌شود. این موضوع موجب توجه به ایجاد فضاهای عمومی امن می‌شود که زنان می‌توانند آزادانه، مطابق خواستشان و در تمام زمان‌ها، در آن حرکت کنند. در واقع، عدم تحرک و آسایش زنان، نوعی طرد شدن از زندگی اجتماعی است (Mahadevia & Lathia, 2019: 155-156).

در مجموع، برخی فضاهای شهری ناامنی را به افراد و گروه‌های خاص به‌ویژه زنان القا می‌کنند. نوع فضاهای عمومی، کاربری‌های مجاور، تراکم جمعیت در ساعت‌های مختلف، وضعیت زمین‌ها و ساختمان‌ها در قالب عوامل محیطی در ترکیب با ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی زنان در بروز میزان احساس امنیت متفاوت در بین زنان مؤثر است (گلی، ۱۳۹۰: ۱۵۳). ترس از جرم بر فعالیت‌های اوقات فراغت زنان در فضای عمومی، نیز تأثیر دارد. زنان به‌ندرت به‌تنهایی در فعالیت‌های اوقات فراغت در فضای عمومی شرکت می‌کنند زیرا وجود یک زن تنها در فضای عمومی، با مورد آزار قرار

گرفتن مرتبط است. زنان همچنین از شرکت در فعالیت‌های اوقات فراغت در ساعات پایانی شب خودداری می‌کنند (Sur, 2014: 225).

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر مطالعات اسنادی و پیمایش میدانی است. مبانی نظری پژوهش از طریق مطالعات کتابخانه‌ای به دست آمده و شاخص‌های سنجش ادراک امنیت محیطی در جدولی به صورت مستند استخراج شده است. با توجه به فرضیات اولیه پژوهش مبنی بر وجود تفاوت معنادار میان ادراک امنیت زنان در محلات سنتی و جدید، شهرک نیایش شهر بوشهر به عنوان محله‌ای با ساختار جدید و محدوده بافت تاریخی شهر بوشهر به عنوان محله‌ای با ساختار سنتی انتخاب شدند. در راستای تبدیل جدول شاخص‌ها به پرسشنامه، هر شاخص به صورت سؤالی با پاسخ‌های طیف پنج‌گانه لیکرت تعریف شده است. پایایی پرسشنامه با توجه به مقدار آزمون آلفای کرونباخ (۰/۸۹۴) مورد تأیید قرار گرفت و روایی سؤالات نیز از طریق مصاحبه با صاحب‌نظران کنترل گردید. در ادامه از طریق پیمایش پرسشنامه‌ای، نظرات زنان ساکن در محلات مورد مطالعه اخذ شده است. حجم نمونه (تعداد پرسشنامه‌ها) بر مبنای فرمول کوکران و با در نظر گرفتن $p=q=0/5$ و خطای $0/07$ ، برابر با ۱۹۶ به دست آمد که در نهایت ۱۰۰ پرسشنامه در شهرک نیایش و ۱۰۰ پرسشنامه در بافت تاریخی شهر بوشهر توزیع گردید. داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها در نرم‌افزار SPSS وارد شده و به کمک مدل‌های تحلیل عاملی اکتشافی و مدل رگرسیون چند متغیره خطی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. خروجی مدل تحلیل عاملی، شاخص‌های مورد بررسی را در تعدادی عامل همگن دسته‌بندی و خلاصه می‌کند و در ادامه مدل رگرسیون چند متغیره خطی، وزن و اهمیت عوامل اکتشافی (متغیرهای مستقل) را در میزان احساس امنیت کلی زنان (متغیر وابسته) مشخص می‌سازد. در نهایت، پس از انطباق خروجی مدل‌ها با ارزیابی‌ها و مصاحبه‌های میدانی، ضمن تعیین نقاط ضعف محدوده‌ها، راهبردهای متناسب برای آن‌ها پیشنهاد شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر بوشهر مرکز استان بوشهر و در جنوب غربی ایران قرار دارد. این شهر به صورت شبه‌جزیره و از سه جهت به دریا منتهی می‌شود و تنها از قسمت شرقی آن از طریق محور بوشهر - شیراز با خشکی ارتباط دارد. این شهر بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ با جمعیت ۲۲۳۵۰۴ نفر، بزرگ‌ترین شهر استان بوشهر است که نرخ رشد سالانه آن در حدود ۴/۱ درصد می‌باشد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۷: ۷). موقعیت شبه‌جزیره بوشهر، سواحل زیبا، معماری منحصربه‌فرد، آب‌وهوای ملایم در زمستان و وجود آثار و بناهای تاریخی و نیز زمینه‌های بسیار ارزنده طبیعی در سطحی فراتر از شهر از جمله فرصت‌های گردشگری است که اهمیت این نقش را در جهت شکوفا ساختن اقتصاد شهر نمایان می‌سازد. در ادامه به معرفی اجمالی از شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر پرداخته شده است (شکل ۱).

شکل ۱. موقعیت بافت قدیم و شهرک نیایش در شهر بوشهر

جدول ۲. معرفی اجمالی از بافت قدیم و شهرک نیایش در شهر بوشهر

	<p>بافت قدیم: تا حدود سال ۱۳۴۵ بندر بوشهر محدود به بافت قدیمی بود و بهترین و بهترین کارکردهای شهری نیز در آنجا متمرکز بوده است. در محلات قدیمی بوشهر، شاهد بافت شهری بسیار متراکم و در بعضی از قسمت‌ها عرض کوچه‌ها، حداکثر از یک الی یک و نیم متر تجاوز نمی‌کند. وجود ساختمان‌های مرتفع در مجاور این کوچه‌های باریک، باعث ایجاد سایه دائم بر روی معابر می‌شود و در کاهش دمای محیط بسیار موثر است (جمالی، ۱۳۷۹: ۱۵). بافت قدیم شهر دارای چهار محله به نام‌های بهبهانی، دهدشتی، شنیدی و محله کوتی می‌باشد. محلات قدیم بوشهر دارای تجهیزات و فضاهای متعلق به خود نظیر حمام، مسجد، حسینیه، زینبه و ... بوده است (جمالی، ۱۳۷۹: ۱۵).</p>
	<p>شهرک نیایش: مطابق طرح آماده‌سازی زمین، این محدوده با مساحت ۵۳ هکتار عمدتاً به‌منظور اسکان پرسنل نیروی دریایی در نظر گرفته شده است. مجموعه مسکونی ترکیبی از مجتمع‌های بلند در بالاترین نقطه زمین، بناهای متوسط ارتفاع در مرکز مجموعه با دید و منظر به فضاهای سبز و دریاچه مصنوعی خواهد بود. حاشیه مجموعه به خانه‌های ویلایی ۱ و ۲ طبقه اختصاص یافته است. الگوی مسکن ارائه شده در هر یک از تراکم‌های کم، متوسط و بلندمرتبه محیطی پاسخگو به عوامل اقلیمی و شرایط اکولوژیکی منطقه و شهر بوشهر خواهد بود (مهندسین مشاور شهر و برنامه، ۱۳۸۶: ۹۰-۹۱). از میان ۵۳ هکتار اراضی این طرح، در حال حاضر حدود ۳۴ هکتار آن با ترکیبی از ساختمان‌های مختلف تکمیل شده و مورد سکونت قرار گرفته است.</p>

یافته‌ها و بحث

پس از تعیین و تحدید محدوده‌های مورد مطالعه، به توزیع پرسشنامه در میان افرادی که آشنایی کامل و عمیق با هر محدوده داشته‌اند، اقدام شده است. در بخش اول پرسشنامه، سؤالاتی در مورد خصوصیات فردی پرسش‌شونده مطرح شده است. در بخش دوم سؤالات اصلی پژوهش به شکل سؤالات ۵ گزینه‌ای لیکرت مشتمل بر ۳۲ سؤال متناسب با ۳۲ متغیر امنیت محیطی (جدول ۱) و یک سؤال کلی در خصوص رضایت کلی از امنیت محله مطرح شده است. همچنین در پایان پرسشنامه از مخاطبان خواسته شده است نظرات و پیشنهادها احتمالی خود را بیان نمایند. پس از تکمیل

پرسشنامه‌ها، داده‌ها در نرم‌افزار SPSS وارد شده است. خروجی بخش اول پرسشنامه‌ها، آمار توصیفی جدول ۳ را به دست داده است.

جدول ۳. آمار توصیفی حاصل از پرسشنامه‌ها

محدوده‌ها	تأهل (درصد)	نوع پوشش غالب	میزان تردد در معابر
یافت قدیم	۲۴٪	مانتو- حجاب مناسب	متوسط
شهرک نیایش	۳۶٪	مانتو - حجاب مناسب	متوسط و کم

در ادامه، داده‌های مرتبط با متغیرهای پژوهش، به کمک مدل تحلیل عاملی اکتشافی سنجش شده‌اند. بر مبنای این مدل، مقدار عددی متغیر «خلوتی معابر و فضاها» در جدول اشتراکات کمتر از $0/4$ به دست آمده و در نتیجه از مجموعه متغیرها کنار گذاشته شده است تا قدرت تبیین‌کنندگی مدل و مقدار آماره KMO افزایش یابد. در اجرای بعدی، تحلیل عاملی با ۳۱ متغیر انجام گرفته است. مهم‌ترین آماره‌های اعتبارسنجی داده‌ها در جدول ۴ نمایش داده شده است.

جدول ۴. مقادیر آزمون‌های اعتبارسنجی داده‌ها در شناسایی ادراک امنیت زنان در محلات شهری

آزمون	مقدار به دست آمده	مقدار قابل قبول
آلفای کرونباخ	۰/۸۹۴	$0/7 <$
آزمون کفایت نمونه‌گیری کایزر مییر	۰/۸۳۴	$0/7 <$
آزمون کای اسکوئر	۱۸۴۱/۱۷۷	-
کرویت	۴۶۵	-
بارتلت	۰/۰۰۰	$0/05 >$

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، با توجه به مقادیر آزمون‌ها، داده‌ها برای مدل تحلیل عاملی مناسب هستند. با توجه به هدف مدل تحلیل عاملی اکتشافی که کاهش و خلاصه‌سازی متغیرها و سنجش‌های موضوع است، لذا دسته‌بندی متغیرها در قالب چند عامل صورت پذیرفته است. تعداد این عوامل و سهم هر یک از آنها در تبیین ادراک امنیت زنان در شهر بوشهر در جدول ۵ مشخص شده است.

جدول ۵. مجموع واریانس تبیین شده عوامل موثر بر ادراک امنیت زنان در محلات شهر بوشهر

عوامل	مجموع ضرایب عاملی چرخش داده شده	مقدار ویژه	درصد از واریانس	درصد از واریانس تجمعی
۱	۴/۷۱	۱۵/۲۱	۱۵/۲۱	۱۵/۲۱
۲	۴/۱۲	۱۳/۲۹	۱۳/۲۹	۲۸/۵۰
۳	۴/۴۸	۷/۹۹	۷/۹۹	۳۶/۴۸
۴	۲/۱۶	۶/۹۷	۶/۹۷	۴۳/۴۵
۵	۱/۸۸	۶/۰۶	۶/۰۶	۴۹/۵۱
۶	۱/۸۵	۵/۹۸	۵/۹۸	۵۵/۴۹
۷	۱/۵۰	۴/۸۴	۴/۸۴	۶۰/۳۳

مطابق با جدول ۵، مشاهده می‌شود ۷ عامل به‌عنوان عوامل تبیین‌کننده ادراک امنیت زنان در شهر بوشهر قابل‌شناسایی هستند. مجموع واریانس تجمعی این ۷ عامل برابر با $۶۰/۳۳$ می‌باشد بدان معنا که در مجموع بیش از ۶۰ درصد از ادراک امنیت زنان در شهر بوشهر را تبیین می‌کنند که آماره قابل‌قبولی است. در ادامه، ماتریس عاملی دوران داده‌شده تا هر یک از متغیرهای مربوطه بیشترین ارتباط را با عوامل ۷ گانه به دست آورند و شرایط برای نام‌گذاری و

شناسایی عوامل، تسهیل شود (جدول ۶). همان‌طور که در ستون سمت راست جدول ۶ مشاهده می‌شود، هر یک از عوامل ۷ گانه بر مبنای متغیرهای زیرمجموعه خود، نام‌گذاری شده‌اند.

جدول ۶. ماتریس عاملی دوران یافته و بارهای عاملی متغیرها (منبع: نگارندگان)

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	نام‌گذاری پیشنهادی عوامل
Q ₆	۰/۷۱۱							کیفیت محیطی
Q ₈	۰/۶۹۱							
Q ₂	۰/۶۷۹							
Q ₃	۰/۶۶۳							
Q ₁₁	۰/۶۵۳							
Q ₁	۰/۶۳۴							
Q ₅	۰/۶۱۲							
Q ₄	۰/۵۴۷							
Q ₁₆	۰/۵۳۵							
Q ₂₈		۰/۸۶۱						
Q ₂₇		۰/۷۸۰						
Q ₂₉		۰/۶۹۰						
Q ₂₄		۰/۶۷۸						
Q ₂₁		۰/۶۵۰						
Q ₂₆		۰/۴۹۸						
Q ₃₀		۰/۴۳۶						نظارت پذیری
Q ₁₇			۰/۶۸۴					
Q ₁₈			۰/۶۱۸					
Q ₁₉			۰/۵۱۸					
Q ₁₄			۰/۵۱۵					
Q ₃₁			۰/۵۰۷					کاربری سرزنده
Q ₁₅			۰/۷۴۴					
Q ₁₂			۰/۶۲۹					
Q ₂₀				۰/۷۸۰				رهاشده‌گی محیطی
Q ₂₅				۰/۶۱۴				
Q ₇					۰/۷۸۱			آسایش محیطی
Q ₁₀					۰/۴۹۸			
Q ₂₃						۰/۶۱۱		رؤیت پذیری
Q ₉						۰/۴۷۱		
Q ₁₃						۰/۴۵۱		
Q ₂₂						۰/۴۳۹		

پس از نام‌گذاری عوامل، امتیاز هر کدام از محدوده‌ها به نسبت هر عامل محاسبه شده است. در محاسبه این امتیازات، از داده‌های رضایتمندی مخاطبان نسبت به هر یک از متغیرها بهره گرفته شده است تا امتیاز عاملی مربوط به هر محدوده حاصل شود (جدول ۷).

جدول ۷. امتیاز عاملی سطح ادراک امنیت زنان در محلات شهر بوشهر

محدوده	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	عامل ۶	عامل ۷
بافت قدیم	-۲۶/۵۸	-۲۹/۸۹	۱۱/۵۵	۸/۷۷	۱۲/۶۹	۲۷/۱۵	-۲/۸۸
شهرک نیایش	۲۶/۵۸	۲۹/۸۹	-۱۱/۵۵	-۸/۷۷	-۱۲/۶۹	-۲۷/۱۵	۲/۸۸

مطابق جدول ۷، به‌طور مثال، امتیاز بافت قدیم در عامل ۶ (آسایش محیطی) دارای برتری محسوس نسبت به شهرک نیایش است و در مقابل، امتیاز شهرک نیایش در عامل ۲ (عدم اغتشاش بصری) دارای برتری محسوس نسبت به بافت قدیم است. باوجود آنکه امتیاز عوامل مختلف برای دو محدوده مشخص شده است اما برای محاسبه امتیاز نهایی آن‌ها، ضروری است وزن عوامل نیز دخالت داده شود. از همین رو، در ادامه رابطه خطی میان عوامل ۷ گانه (متغیر مستقل) و ادراک امنیت زنان (متغیر وابسته) با روش رگرسیون خطی چندگانه مورد بررسی قرار گرفته است. مطابق با تحلیل رگرسیونی، مقدار ضریب همبستگی (R) برابر با ۰،۶۹۲، ضریب تعیین (R Square) برابر با ۰،۴۷۹ و دوربین واتسون (Durbin-Watson) برابر ۱،۹۷ می‌باشد که بیانگر مناسب بودن مدل رگرسیونی است. در نهایت خروجی مدل رگرسیونی مطابق جدول ۸ به دست می‌آید.

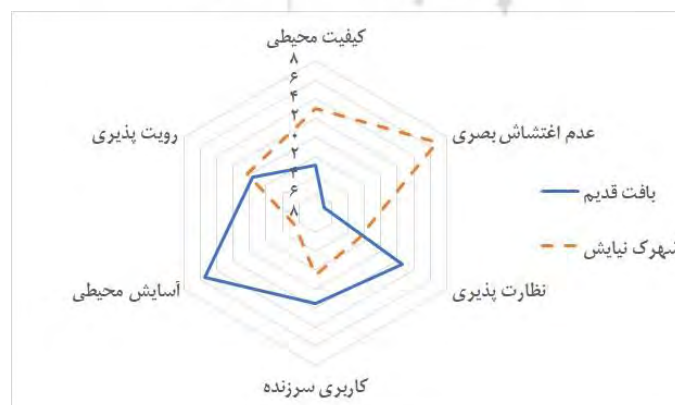
جدول ۸. ضرایب عوامل در مدل رگرسیونی (منبع: نگارندگان)

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	۲/۹۵۲	۰/۰۵۷		۵۲/۲۳۸	۰/۰۰۰
عامل ۱ (A)	۰/۱۱۳	۰/۰۵۷	۰/۱۴۱	۲/۰۰۰	۰/۰۴۷
عامل ۲ (B)	۰/۲۳۰	۰/۰۵۷	۰/۲۸۷	۴/۰۵۸	۰/۰۰۰
عامل ۳ (C)	۰/۲۲۹	۰/۰۵۷	۰/۲۸۵	۴/۰۳۷	۰/۰۰۰
عامل ۴ (D)	۰/۱۷۱	۰/۰۵۷	۰/۲۱۳	۳/۰۱۱	۰/۰۰۳
عامل ۵ (E)	۰/۰۳۹	۰/۰۵۷	۰/۰۴۹	۰/۶۹۳	۰/۴۸۹
عامل ۶ (F)	۰/۲۰۲	۰/۰۵۷	۰/۲۵۲	۳/۵۶۰	۰/۰۰۱
عامل ۷ (G)	۰/۱۱۶	۰/۰۵۷	۰/۱۴۴	۲/۰۴۱	۰/۰۴۳

مطابق جدول ۸، از میان عوامل هفتگانه، عامل پنجم (رهاشده محیطی) از سطح معناداری کافی برخوردار نبوده و لذا از مدل رگرسیونی کنار گذاشته می‌شود. لذا می‌توان رابطه خطی میان عوامل محیطی تبیین‌کننده ادراک امنیت زنان با رضایت کلی آنان از امنیت محیطی را به صورت رابطه زیر تعریف نمود:

$$\text{رابطه ۱: ادراک امنیت زنان} = ۲/۹۵ + ۰/۱۱۳ A + ۰/۲۳۰ B + ۰/۲۲۹ C + ۰/۱۷۱ D + ۰/۲۰۲ F + ۰/۱۱۶ E$$

مطابق رابطه ۱، عوامل عدم اغتشاش بصری و نظارت‌پذیری بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت زنان در محیط دارند. در ادامه با اعمال ضرایب مدل رگرسیونی در امتیاز عاملی دو محدوده که در جدول ۸ آمده‌اند، امتیاز نهایی دو محدوده از نظر ادراک امنیت زنان به دست می‌آید که در آن امتیاز بافت قدیم $-۰/۵۸$ و امتیاز شهرک نیایش $+۰/۵۸$ می‌باشد.

شکل ۲. گراف ستاره‌ای امتیاز عوامل ادراک امنیت زنان در بافت قدیم و شهرک نیایش شهر بوشهر

نتیجه‌گیری

سال‌هاست که رویکردهای قهریه در تقابل با چالش‌های اجتماعی کمرنگ شده‌اند و رویکردهای پیشگیرانه در اولویت جوامع پیشرفته قرار گرفته‌اند. در این میان موضوع احساس امنیت زنان در محیط‌های شهری به‌ویژه به سبب رشد جمعیت شهرها و گمنامی افراد در فضاهای شهری به چالشی اجتماعی و روان‌شناختی تبدیل شده است. اهمیت این مسئله سبب شده است تا در دهه‌های اخیر تئوری‌های مختلفی همچون پنجره‌های شکسته، فضای قابل دفاع، چشمان ناظر خیابان و ... بر نقش محیط کالبدی بر وقوع جرم و ایجاد احساس امنیت متمرکز شوند. در این میان اگرچه پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج کشور به موضوع احساس امنیت زنان متأثر از محیط پرداخته‌اند، اما پژوهش حاضر تلاش نموده است این موضوع را در دو نوع بافت شهری سنتی و جدید مورد بررسی و تفسیر قرار دهد. در واقع، ما از یکسو با محلات سنتی مواجه هستیم که اگرچه در گذشته از امنیت مناسبی برخوردار بوده‌اند اما در شرایط فعلی به سبب رهاشدگی و فرسودگی، با شرایط مناسبی همراه نیستند و از سوی دیگر با محلات جدید و برنامه‌ریزی‌شده‌ای مواجه هستیم که در اغلب موارد طراحان آن‌ها توجه به مسائل و پیامدهای اجتماعی را قربانی مسائل ترافیکی و اقتصادی نموده‌اند.

از همین رو، در پژوهش حاضر، ۳۲ شاخص موثر بر ادراک امنیت زنان در محلات شهری از منابع معتبر داخلی و خارجی استخراج شد و سپس به کمک پرسشنامه از زنان حاضر در شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر مورد پرسش قرار گرفت. در ادامه داده‌ها در نرم‌افزار SPSS وارد شده و به کمک مدل تحلیل عاملی و رگرسیون چندمتغیره خطی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد هفت عامل «کیفیت محیطی»، «عدم اغتشاش بصری»، «نظارت‌پذیری»، «کاربری سرزنده»، «رهاشدگی محیط»، «آسایش محیطی» و «رؤیت‌پذیری» در تبیین ادراک امنیت زنان از محیط شهری تأثیرگذار هستند که از میان آن‌ها عدم اغتشاش بصری و نظارت‌پذیری دارای بیشترین وزن و تأثیر هستند.

همچنین مقایسه دو محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد اگرچه خصوصیات کالبدی، اقتصادی و اجتماعی شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر کاملاً متفاوت هستند اما در مجموع، هر دو محدوده از نظر وضعیت احساس امنیت زنان از وضعیتی متوسط برخوردار هستند (شهرک نیایش دارای برتری جزئی است). با این وجود بررسی عواملی که بیشترین تأثیر منفی را بر احساس امنیت زنان در هر محدوده داشته‌اند، نشان می‌دهد که ضعف شهرک نیایش در عوامل آسایش محیطی و کاربری سرزنده است و ضعف بافت قدیم در عوامل کیفیت محیطی و عدم اغتشاش بصری است. این یافته‌ها را شاید بتوان چنین تعبیر نمود که آفت امنیت در محلات جدید مربوط به فقدان سرزندگی و تنوع فعالیتی و در محلات سنتی مربوط به فرسودگی کالبدی و انزوای اجتماعی است. در پایان به برخی راهبردهای پیشنهادی برای بهبود ادراک امنیت زنان در محدوده‌های مورد مطالعه اشاره شده است (جدول ۹).

جدول ۹. توصیه‌ها و راهبردهای ارتقا امنیت زنان در شهرک نیایش و بافت قدیم شهر بوشهر

محل	عامل و متغیرهای دارای ضعف	توصیه‌ها و راهبردهای پیشنهادی
شهرک نیایش	آسایش محیطی:	- جذب بانوان و کودکان به فضاهای عمومی با استفاده از رنگ‌های شاد و روشن در منطقه روبروی مؤسسه آموزش عالی خرد و هایپر مارکت خلیج فارس
	- رنگ محیط - حفاظت اقلیمی	- ایجاد سایه‌بان در پیاده‌روها با رنگ‌های مختلف - ایجاد میلمان سازگار با اقلیم به لحاظ جنس و جانمایی در فضاهای رها شده - کاشت درختان مناسب با اقلیم و زینده فضای عمومی
نظارت‌پذیری:	- شهرت منفی محله در بین مردم - نظارت و بی‌تفاوت نبودن مردم و اهالی	- نصب دوربین‌های مدار بسته و کانکس‌های نگهبانی در ورودی مجتمع‌ها - ایجاد واحدهای تجاری کوچک‌مقیاس در نقاط مختلف محله باهدف ارتقا سرزندگی و نظارت غیررسمی به معابر
	نسبت به اتفاقات محیط	- افزایش ابزارهای نظارت رسمی و غیررسمی در بلوک‌های ۲ و ۳ به سبب در حال

<ul style="list-style-type: none"> - حضور کافی نیروهای پلیس و دسترسی به امداد - دوربین‌های مداربسته 	<ul style="list-style-type: none"> - ساخت بودن محدوده و تراکم پایین جمعیت ساکن - ایجاد پارک و بوستان‌های کوچک دارای اسباب‌بازی کودکان به‌منظور جذب جمعیت - فضاهای عمومی و افزایش نظارت آن‌ها بر محیط - جانمایی نیمکت‌ها در معابر شهرک باهدف ایجاد پاتوق‌های جمعی و افزایش نظارت اجتماعی
<ul style="list-style-type: none"> - تسریع توسعه و تشویق به احداث بندرها اراضی بایر - توسعه فضاهای سبز خیابانی با تراکم متعادل - پرهیز از ایجاد نماهای یکنواخت و غیرمتباین 	<ul style="list-style-type: none"> - افزایش روشنایی و از بین بردن کنج‌های مخفی و فضاهای خالی در مسیر پیاده‌روهای بافت
<ul style="list-style-type: none"> - نشانه‌های خوانا برای یافتن مسیر - منظر مطلوب و پاکیزگی محیط - روشنایی کوچه‌ها و معابر 	<ul style="list-style-type: none"> - نصب تابلو برای معرفی کافه‌ها و عمارت‌های مهم بافت - افزایش روشنایی معابر و کوچه‌های با محصوریت زیاد
<ul style="list-style-type: none"> - وجود حیوانات وحشی و سگ‌های ولگرد - حضور معتادان - ساختمان‌های مخروبه و متروکه - وندالیسم و دیوارنوشته‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> - مرمت ابنیه و استفاده از نقاشی‌های مناسب در جداره‌های دیوارنویسی شده - کنترل و جمع‌آوری سگ‌های ولگرد از سطح معابر - تسهیل روند اجرایی طرح‌های بازآفرینی - تأکید بر موضوعات اجتماعی و توانمندسازی ساکنین - تحریک نوسازی ابنیه از طریق افزایش نفوذپذیری به درون بافت - زدودن آثار وندالیسم و تخریب‌گرایی‌ها با مشارکت فعال ساکنین

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) پورا احمد، احمد، آروین، محمود و رحیم‌پور، نگار. (۱۳۹۶). ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری مطالعه موردی: منطقه یک شهر اهواز. *نشریه مطالعات شهری*، ۲۳، ۶۸-۵۳.
- ۲) حبیبی، میترا و علی‌پور شجاعی، فرشته. (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی فضاهای عمومی ویژه زنان با فضاهای عمومی شهری در میزان پاسخگویی به نیازهای بانوان، نمونه موردی: پارک آب‌آتش و بوستان بهشت مادران تهران. *نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی*، ۲۰ (۱)، ۳۰-۱۷.
- ۳) سقایی، محسن و شاهسواری، محمدرضا. (۱۳۹۷). بررسی نقش ساماندهی فضاهای شهری بر امنیت اجتماعی زنان مورد مطالعه: منطقه ۳ اصفهان. *جغرافیا و توسعه*، ۵۳، ۱۷۴-۱۵۹.
- ۴) شاطریان، محسن؛ سهراب‌زاده، مهران و حسینی، نرجس سادات. (۱۳۹۵). سنجش احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهرهای جدید نمونه موردی: پرنده. *فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی*، ۴۸، ۱۹۸-۱۷۳.
- ۵) صادقی، نرگس؛ سبحان اردکانی، سهیل و ذاکر حقیقی، کیانوش. (۱۳۹۵). ارزیابی عوامل مؤثر بر تأمین امنیت شهری به‌منظور افزایش حضور بانوان در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک ساعی تهران). *هویت شهر*، ۱۰ (۲۷)، ۷۴-۶۵.
- ۶) کلدی، علیرضا و کمانی، سوگند. (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی احساس امنیت اجتماعی زنان در فضای عمومی شهر تهران (زنان ۱۵ تا ۳۵ سال). *پژوهش‌های جامعه‌شناختی*، ۱ (۲)، ۱۲۲-۱۰۳.
- ۷) گلی، علی. (۱۳۹۰). زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز). *جامعه‌شناسی تاریخی*، ۳ (۲)، ۱۶۵-۱۴۳.
- ۸) لطیفی، غلامرضا؛ قلندریان، ایمان و سرگزی، صدیقه. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر اماکن مذهبی در احساس امنیت زنان (مورد مطالعه: امامزاده یحیی شهر ساری). *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۱ (۳۳)، ۱۶۷-۱۳۵.

۹) مبارکی، امید و سلطان‌زاده، رحیمه. (۱۳۹۸). بررسی و سنجش میزان احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای شهری (مطالعه موردی: شهر اهر). *نشریه شهر/یمن*، ۸، ۱۳-۱.

References

- 1) Abdul Rahman, N., Ali, M., & Ghani, I. (2019). Street Design and Human Behaviour Factors towards a Safe Urban Environment for Women. *Asian Journal of Behavioural Studies*, 4(17), 53-64.
- 2) Bajwa, M., Khan, A., & Nadeem, M. (2018). Empirical Study on Women Safety Concerns at Public Places: Case Study of Lahore City. *Architecture and Urban Planning*, 14 (1), 27-33.
- 3) Gargiulo, I., Garcia, X., Benages-Albert, M., Martinez, J., Pfeffer, K., & Vall-Casas, P. (2020). Women's safety perception assessment in an urban stream corridor: Developing a safety map based on qualitative GIS. *Landscape and Urban Planning*, 198, 1-13.
- 4) Goli, A. (2012). Women and Safety in Public Urban Space: Case Study of AZADI Park, Shiraz. *Jame'e Shenasi Tarikhi*, 3(2), 143-165. [In Persian].
- 5) Habibi, M., & Alipoor Shojaee, F. (2015). A Comparative Study between two Public Spaces, the Park of Behesht-e-Madaran, as a Specific Public Space for Women and the Park of Ab-o-Atash in Tehran. *Honar-haye-ziba Memari-va-Shahrsazi*, 20(1), 17-30. [In Persian]
- 6) Koldi, A., & Kamali, S. (2014). Pathology of women's sense of social security in the public space of Tehran (Women 15 to 35 years old). *Pajhohesh-haye Jame'e Shenakhti*, 8(2), 103-122. [In Persian].
- 7) Latifi, G., Ghalandarian, I., & Sargazi, S. (2018). The Impact of Religious Places on the Feeling of Safety Among Women Case Study: Imamzade Yahya in Sari. *Social Development and Welfare Planning*, 9(33), 135-167. [In Persian].
- 8) Mahadevia, D., & Lathia, S. (2019). Women's Safety and Public Spaces: Lessons from the Sabarmati Riverfront, India. *Urban Planning*, 4(2), 154-168.
- 9) Maruthaveeran, S., & Van den Bosch, C. (2014). A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces – A systematic review. *Urban Forestry & Urban Greening*, 13, 1-18.
- 10) Mc Ilwaine, C. (2013). Urbanization and gender-based violence: exploring the paradoxes in the global South. *Environment & Urbanization*, 25(1), 65-79.
- 11) Mobaraki, O., & Soltanzadeh, R. (2019). Assessment and Evaluation the Level of Women's Social Security in Urban Spaces (case study: Ahar city). *Shahre Imen*, 8, 1-13. [In Persian].
- 12) Pour Ahmad, A., Arvin, M., & Rahimpour, N. (2017). Evaluation women's sense of security in urban areas (Case Study: Region 1 of Ahvaz City). *Motaleate Shahri*, 6(23), 53-68. [In Persian].
- 13) Sadeghi, N., Sobhan ardakanim, S., & Zakerhaghighi, K. (2016). Assessment of Factors Affecting on Urban Security to Increase the Presence of Women in the Urban Spaces (Case Study: Saie Park, Tehran, Iran). *Hoviatshahr*, 10(27), 65-74. [In Persian].
- 14) Sgaei, M., & Shabsavari, M. (2018). The Study of the Role of Organizing Urban Spaces for Women's Social Security (Case Study: Isfahan area 3). *Goghrafia va Tose'e*, 16(53), 159-174. [In Persian].
- 15) Schwittay, A. (2019). Designing Urban Women's Safety: An Empirical Study of Inclusive Innovation Through a Gender Transformation Lens. *The European Journal of Development Research*, 31, 836-854.
- 16) Shaterian, M., Sohrabzadeh, M., & Sadat Hoseini, N. (2016). Evaluation sense of social security for women in public spaces in the new cities, Case Study: Parand. *Motaleate Amniyate Ejtemaei*, 48, 173-198. [In Persian].
- 17) Soraganvi, A. (2017). Safe Public Places: Rethinking Design for Women Safety. *International Journal on Emerging Technologies*, 8(1), 304-308.
- 18) Sur, P. (2014). Safety in the Urban Outdoors: Women Negotiating Fear of Crime in the City of Kolkata. *Journal of International Women's Studies*, 15(2), 212-226.

- 19) Taheri Khameneh, Y., & Ebrahimpour, M. (2014). Social safety's women in urban public space (Case study: Mashhad metropolitan). *American Journal of Engineering Research*, 3(8), 227-233.
- 20) Tandogan, O., & Ilhan, B. (2016). Fear of Crime in Public Spaces: From the View of Women Living in Cities. *Procedia Engineering*, 161, 2011-2018.

